

Конвенціональна та маніпуляційна комунікаційні стратегії

До останнього часу комунікація розглядалася як окремий напрямок теорії і не була предметом прикладного дослідження. В той же час існуючі теорії не можуть достатньо повно пояснити досвід комунікації, яка існує в пострадянських державах, що пов'язане з системним характером ідеологічних конструкцій, які існують і відтворюються в пострадянських суспільствах, а також широко розробленими і масово вживаними технологіями маніпуляції суспільною свідомістю.

Без обговорення проблеми переходу від філософії й методології роботи зі свідомістю до нових стратегій рефлексії в комунікації, без наукової дискусії гуманітарних технологів, вчених, експертів і консультантів, без викриття ідеологічних маніпуляцій у сфері роботи із суспільною свідомістю і без спеціальних зусиль по впровадженню конвенціональних комунікаційних технологій ця ситуація не може бути змінена.

Необхідність повномасштабних перетворень в країнах СНД виводить на перше місце комунікаційні стратегії як практичну проблему, значення якої важко переоцінити, оскільки перш ніж реформувати суспільство, потрібно змінити сам тип комунікації, який може бути використаний в процесі реформ.

Сучасна комунікація використовує переважно маніпуляційну комунікаційну стратегію, що є причиною втрати довіри суспільства до держави, громадян – до влади, і нарешті – до деконвенціоналізації.

Маніпуляцію породжує ситуація, коли присутня зовнішня для комунікації мета і відсутнє її відкрите пояснення-пропозиція для всіх учасників комунікації. Маніпуляційною комунікацією називається така цільова комунікація, де зовнішня для неї мета не оголошується відкрито або приховується спеціальними засобами і веде до зміни смислової, цільової або ціннісної ідентифікації того, на кого вона направлена. Цільова комунікація і комунікація порозуміння, де крім внутрішніх або зовнішніх для комунікації цілей виконується умова досягнення взаєморозуміння учасниками комунікації, є конвенціональною комунікацією.

Конвенціоналізація як процес застосування конвенціональної комунікаційної стратегії принципово відрізняється від маніпуляції змістом, об'єктом діяльності і характером інструментів. Об'єктом діяльності конвенціональних комунікаційних дій є не громадяни (як в маніпуляційних діях), а соціальні проблеми, при цьому громадяни виступають партнерами. Інструменти конвенціональних комунікаційних дій є відкритими, на відміну від прихованих і таємних інструментів маніпуляційних дій. Змістом конвенціоналізації є деліберативний процес, тоді як змістом маніпуляційної комунікаційної стратегії є управління поведінкою.

Маніпуляційні технології ставлять за мету управління ситуацією через управління поведінкою людей. Мета конвенціональних технологій - управління ситуацією через взаємодію і узгодження поведінки людей. Маніпуляція з'являється тоді, коли відкрито декларується одна мета, але при цьому спеціальними рефлексійними засобами самої комунікації переслідується інша.

Цілий ряд ефективних механізмів комунікативної дії заснований на використанні імпліцитної інформації, тобто інформації, яка представлена в повідомленні в прихованому вигляді. Імпліцитна інформація, через свій «прихований» для адресата повідомлення характер, є одним з комунікативних засобів, що володіють великим маніпулятивним потенціалом.

Разом з тим питання про маніпулювання непросте: як правило, одні і ті ж комунікативні прийоми в одних випадках служать для того, щоб з їхньою допомогою вміло вводили в оману, а в інших - просто для того, щоб зробити повідомлення коротшим, легшим для сприйняття або виразнішим і естетичнішим. Тим самим маніпулятивним є не прийом сам по собі, а його впливаюче навантаження в конкретній ситуації.